

MAGYARORSZÁG ÉS ROMÁNIA

MAGYARORSZÁG ÉS ROMÁNIA VISZONYÁT, érthetőleg, az Erdélyi kérdés determinálja. Tizenhat éve, hogy Erdély román területté és az erdélyi magyarok román állampolgárokka lettek: azelőtt ezer évig magyar föld, és népe magyar állampolgár volt. Ezer éve, hogy mi, magyarok államot alkotunk és tartottunk fenn ott, teremtettünk életet, kultúrát és intézményeket: tehát e földhöz jogunk van. Ezzel szemben áll a románok igénye, állítólagos őslakói mivoltuk és pár százalékos gyöngye többségük folytán. Ez a két igény, — mondta mindezt Bethlen István — „e két különböző jogcím kiegyenlíthetetlennek látszó ellentéte és konfliktusa képezi az erdélyi kérdés lényegét.“

S amilyen összeegyeztethetetlenek voltak a múlt igényei, éppen olyan kiegyenlíthetetlennek látszanak a jelen követelményei.

Románia a trianoni szerződés állandóságának alapján áll és védi határait, területét; mi a népszövetségi alapokmányadta jogunknál fogva követeljük a szerződés revízióját és a határok megváltoztatását. Románia a kisantantban és bilaterális szerződésekben bízik és fegyverkezik, amint a Skoda-eset tanúsítja; mi a berlin-római tengelyre támaszkodunk és csinálunk „békés“ revíziós propagandát. S mindezeket túl van az ellentétnek mindkét oldalon lélektani indoka: az évszázadon át felnöve ellenszenv egymás iránt: gyűlölet az egyik, lenézés a másik oldalon. „Mi nem szeretjük és nem szeretünk soha a magyart“, volt — mint Moldován Gergely írta volt — a román álláspont. „Nem véred, nem vallásod, nem jóakaród: olyan valami, aminek szelleméből semmit sem szabad átvenni; ellentéted erkölcsben, hitben, gondolkodásban.“ „Alsóbbrendű, tökéletlen, paraszti járom alatt szaporodó barom“, „oláh“ volt a magyar szemében, Moldován szerint, a román.

E FOLYÓIRAT Bethlen-számának egyik cikke felhívta a figyelmet az erdélyi magyarság folyton rosszabbodó sorsára. Idézte Bethlen István debreceni beszédének azt a pár mondatát, melyben megállapítja, hogy a magyarság helyzetének változása, rosszabbodása összefüggésben van a magyarországi revíziós propagandával, melynek túlzásaira a román állam és közvélemény nemcsak antirevíziós propagandával felel, hanem a magyarság erősebb elnyomása által retorzióval él. „Amilyen mértékben helyezzük előtérbe a revízió kérdését“,

— idézte a cikk Bethlen beszédét — „tapasztaltuk, hogy olyan mértékben súlyosbodott testvéreink helyzete és öltött nagyobb mértéket az üldözés velük szemben.“ Mi követelhetjük a revíziót, de erre a román kormány a kisebbségek pusztításával felel, „mintha azt akarná mutatni ezzel“ — folytatta Bethlen — „hogy követeljük ám a revíziót, abból úgy sem lesz semmi, mert addig megemészjtük az uralmunk alá került magyar kisebbséget és Erdélyben nem lesz magyar, kinek érdekében a revízió megvalósítható lenne.“

Történt és irtuk mindezt ezelőtt két évvel s hogy mennyire igaz volt akkor, nyomtatott betű tett tanúságot. Pár hónappal azután, hogy a Bethlen-szám megjelent, a bukaresti „Universul“ ezt írta:

„A mai körülmények között... a magyar kisebbség helyzetét semmiképpen sem lehet függetleníteni Magyarországgal szemben követett politikánktól.

Magyarország olyan fegyverrel küzd ellenünk, mely nekünk sokkal inkább kezünk ügyében van: kihasználja a mi állami érdekeink ellen a romániai magyar kisebbség helyzetét.

Kétélű fegyverhez nyúl, mely végzetes lesz számukra. Tudják meg, hogy mi ugyanazzal a fegyverrel fogunk élni: a magyar kisebbséggel.

A román állampolitika ügyesen kihasználhatja a hibát s a nekünk készített fegyver beléjük üt és fog ütni ezentúl kíméletlenül, míg a kegyetlen ütések súlya alatt, melyeket a romániai magyarok fognak elszenvedni, fel nem ébrednek a határon túli magyarok.

Hogy függetlenítsük a romániai magyarok sorsát Magyarországnak velünk szemben követett politikájától? Soha — éppen ellenkezőleg: hadd lássuk: kinek kell többet szenvedni?“

Azóta eltelt két év s a helyzet nemhogy nem változott, hanem elromlott. A revíziós propaganda folyik a maga éles formájában és tetőpontját érte Mussolini novemberi biztatásában. Az „Universul“ szerepét pedig átvette Iorga, aki megmondta, hogy a magyarokat csak hadifoglyokul tartja Románia és megírta a közvélemény éles hangját Octavian Dobrota, aki gimnáziumi tanár, munkakamarai elnök és laptulajdonos a Székelyföldön s hivatott kifejezője az erdélyi román közvéleménynek. Cikkét a magyar sajtó annak idején közölte kivonatossan, de jó annak pár foszlányát itt is leírni:

„Végre színt vallott Mussolini“, — írja Dobrota a „GlaŞ románesc in regiunea secuizate. című lapban „Csak biztassátok őket, testvérek, mi mégsem csüggedünk el. című cikkben — a békeszerződések revízióját és igazságot akar Magyarországnak. Nagylelkűségének úgy ad kifejezést, hogy segíteni kíván a szegény magyarokon.

Ezért a „magyar igazságért. háborút akar. Mert nem gondolja Mussolini, hogy az ő kedvéért mi elmegyünk innen s Erdélyt az olasz hadseregtől támogatott magyaroknak hagyjuk.

Hát bizony, Mussolini testvér, ha Magyarországnak segítségére akarsz lenni, járj elől lovagias jó példával s add vissza az annak idején Magyarországhoz tartozott Fiúmét; aztán meglátjuk és meggondoljuk mi is, hogy lemondjunk-e Erdélyről; de ne higgye senki, hogy háború esetén nem fogjuk határainkat sikeresen megvédeni tudni. Biztosítjuk a magyarokat, hogy „hósi. halálvonaglásukban földjükbe haraphatnak, de Erdély nem lesz az övék . .

Engedjen meg nekünk Mussolini testvér, de az örültek házába való lelkiállapotúnak tekintjük őt, ha nem számol azzal, hogy mi lehetésséges és mi lehetetlen végérvényesen.

S ha ki akarja szabadítani a magyarokat a román iga alól, hát mi is segédkezet nyújtunk neki: olyan Szent Bertalan-éj szakát rendezünk, hogy aztán jöhetnek az olaszok, hogy összeszedjék a magyar hullákat

Erdély földjén. A mi magyarjaink meg fognak szabadulni az „igától”, mi pedig egy nekünk sok zavart okozó problémától.

Erdélyt akarja elvenni?

Jöjjön hát, Mussolini, hadd mutassuk meg neki, hogy mi a különbség az olasz és a román hősiesség között! Nem vagyunk Abesszínia s nem megyünk a Népszövetséghez jajveszékélni, de úgy elverjük Önt, mint a csintalan és rossz lurkókat szokták elrakni.

Mi nagyon engedékenyek vagyunk!

Románul nem tudó, iszákos, dologkerülő tisztviselőket tartunk, akik szidalmaznak minket. Nagy nyugdíjakat adunk hitvány embereknek, akik csak a nyugdíj bezsebelésekor tudnak a román hazáról. Meghosszabbítjuk az országra nézve veszedelmes idegenek itt tartózkodását!

Selejtezzék ki, miniszter urak, prefektusok, hatóságok ezeket a kígyókat. Tisztítsátok meg az országot a magyar konkolytól, tapossátok szét a vipérákat! Ne kíméljétek azokat, kiknek semmi hasznát se vesszük.

Máglyára velük, olaszországi testvéreink féltő gondjának áldozatául!“

Ezeket, ha úgy tetszik, tekinthetjük egy műveletlen, malomalatti politikus csizmadia kitöréseinek, de ha a román sajtót olvassuk az utolsó negyedestendőben, láthatjuk, hogy ez csak túlzásaiban fenyegetés: de arányait leszállítva ez nem a jövő, hanem már a jelen politikája. Mert azt tisztán kell hogy lássuk, hogy hogyan vész és pusztul az erdélyi magyarság. Pusztul nemcsak kivándorlás folytán, mint egyik napilapunk el akarta hitetni, ami elég régen megszűnt; hanem pusztul elnemzetietlenítés útján: veszti nemzeti jellegét, vallását, nyelvét. Ami nálunk a névmagyarosítás, az Erdélyben a prozelitizmus. A „Magyar Kisebbség“, a „Magyar Lapok“ folyton közlik az adatokat arról „a járványszerűen fellépő mozgalomról“, az orthodox államvallásra való áttérésről, mely a magyarok sorában az államvallás javára mutatkozik. S amely magyar görögkeleti vagy görögkatolikus lett, az a magyarságra elveszett; mielőtt románná tette volna lelkét a görög hit, a román nép karjaiba zárta a statisztika. S a hittel együtt vész a nyelv. Egy éve történt, hogy az egyik kolozsvári magyar napilap szerkesztője új munkatársat fogadott s az egyetemet végzett magyar ifjú felvételtkor arra kérte, hogy írásait, tudósításait nézesse mindig át, mert nem biztos, hogy tud-e helyesen írni magyarul.

Ez a generáció már nem az, ami volt a húsz év előtti erdélyi magyar ifjúság. Egy év óta megjelenő kiváló erdélyi folyóirat van kezemben, a „Hitel“, az erdélyi törekvő ifjúság, a húszévesek lapja.

„Életünk naponként megerősödő, le nem tagadható tapasztalat“, — írta az első szám — „hogy a magyar élet parlag, sőt annál több: gleccser szerűen lecsúszó, meglódult földdarab. Népünk ereje, szaporasága, ősi erkölce, kultúránk értéke, ügyünk tisztasága, anyanyelvünk romlatlansága, mind letörött alap, a magyar élet gleccserében alágördülő vándorkő. S a mi számunkra, akik látjuk ezt a helyzetet, nem marad más, csak a reménytelenség s az önkínzó okkeresés.“

Lehetetlen megrendülés nélkül olvasni ezt, hogy fiatalok írják! Lehet-e erre azt felelni, hogy várjanak és szenvedjenek, várják, míg a „békés“ revízió visszacsatolja őket Magyarországhoz? Nem kell-e mindent megcsinálnunk, vagy nem kell-e mindent abbahagynunk, ami gátolja vagy előmozdítja ennek a szenvedő népnek pusztulását, vagy elömenetelét! Folytatjuk a területi revízió érdekében a propagandát, „egy történeti jog hangoztatásával“, — mint Tabéry Géza,

Erdély egyik legkiválóbb írója írta — „táplálunk egy reményt. és hagyjuk, hogy e történeti jog alapján megnyerni remélt területen pusztuljon a magyar: — vagy korlátozzuk a területi revízió propagandáját, korlátozzuk annak modorát és medrét és számolunk a realitással: terület helyett számba vesszük az embert, hegyek és vizek helyett a magyart és próbáljuk megmenteni őket.“ „Ha van valami“, — mondta Bethlen István, mikor lezárultak a szerencsétlen marseillesi akták — „amicrt érdemes szomszédaink egyikével-másikával a jobb megértést keresni, úgy bizonyosan a magyar kisebbségek keserves sorsa kell, hogy a magyar politikát ilyen irányban terelje.“

Mindez nem azt teszi, hogy mondjunk le minden propagandáról, mondjunk le múltunkról; hanem azt, hogy tartsunk határokat. Jó propaganda határa az, hogy ne legyen szükségtelenül provokáló, ami éles reakciót vált ki; jó magyar propaganda határát pedig az képezi, hogy álljon meg ott, amelyen túl a magyar kisebbség kárával járna.

A mi propagandánk mindkét határon túl jár.

Pár évvel ezelőtt még nem volt semmiféle ellenpropaganda-mozgalom Romániában, a közvélemény vállvonogatva ment el amellett a propaganda mellett, mely nem kereste a zajt és feltűnést. Iorga megdicsérte volt azt a magyar propagandát, mely kulturális térre fektette a súlyt. A kisebbségek üldözése folyt, de a liberálisok, az anghelcsuk bukása után enyhülést mutatott: a kisebbségek államtitkárságot kaptak, kodifikáció készült. De eltelt pár év s mindez elmaradt: megszűnt az államtitkárság, jött a reakció, megalakultak az antireviziós ligák, megtörtént a sinfalvi pusztítás, a tanítók, vasutasok nyelvvizsgái, a katolikus státus tönkretétele. Könnyű minderre azt mondani, hogy mindez megtörtént volna revíziós propaganda elmaradása esetén is. A fokozatot, az arányokat nézzük: a múlt ősz óta élesebb formát öltött tagadhatatlanul a támadás: a numerus clausust vagy valachicust magáévá tette minden román párt, az ügyvédi kamarák egymás után hozzák a kisebbségeket kizáró határozatokat, cseh mintára törvényjavaslatot készítettek a határok hatályosabb védelméről és megsokasodtak a magyarságot irredentizmussal vádoló perek. Hogy mindebben van-e nekünk részünk, azt legjobban példázza a Roska-féle per, melynek egy becsületes erdélyi magyar tanár esett áldozatául. A léggör vált olyanná Erdélyben, melyben lehetetlen a magyarságnak, hogy nyugodt életet éljen egy percig is.

VAN A PROPAGANDA KÉRDÉSÉNEK egy másik oldala, mint a magyar kisebbségekkel való kapcsolata: a propaganda valóságos értéke vagy értéktelensége: vezet-e az valahová, alapja-e az történeti eseményeknek, volt-e határkiigazítás, területi átruházás, amelynek csakugyan propaganda s nem egyéb lett volna a komoly előzménye? Felér-e vájjon értéke azzal a kárral, amit esetleg okoz? Karácsonyi cikkében figyelmeztetett Bethlen István arra a tagadhatatlan tényre, hogy „a revízió nem tőlünk függ, keresztülvitelére egy mégoly kedvező világgözvélemény sem elég.“

Azt mondjuk, hogy elő kell készíteni a közvéleményt, hogy annak idején az tisztában legyen a helyzettel.

Nekem — bizonyára másnak is — halommal kerül a kezembe mindenféle propagandairat, füzet, könyv, lapkivágás, különösen kisebbségi és határkiigazítási kérdéssel kapcsolatban. Nankingból, például, a mandzsukuói kérdést illetően huszonhárom finom papírra nyomtatott füzetet kaptam volt egyszer a kínai álláspont igazolására. Nem olvastam végig. De van itt füzet a danzigi korridorról, a svéd- finn nyelvkérdésről, az észsachsenwigi és déltiroli kisebbségről s gondolkodom, vajjon a magyar közvélemény olvassa-e mindezt, átalakul-e annak megfelelően és vajjon Mussolini déltiroli német politikáját az én meggyőződésem értelmében változtatta-e meg? Vajjon milyen befolyása lesz a magyar közvéleménynek mindezekre a kérdésekre, ha megoldásuk valaha felmerül?

Gondoljunk csak azokra a területváltozásokra, melyek a világháborút követték: vajjon a háborút megelőző propaganda eredményei voltak-e azok?

Propaganda eredménye volt-e Elzász-Lotharingia annyi uralomváltozása, 1871-ben, 1919-ben? Propaganda eredménye volt-e a balti államok felállítása, a danzigi korridor felállítása? S ha másképpen dőlt volna el a világháború, nem éppen megfordítva történt volna-e minden: lett volna korridor, létrejön-e minden propaganda ellenére a csehszlovák köztársaság s Nagy-Románia?

Nincs e tekintetben tanulságosabb, mint a dán és a román viselkedés összehasonlítása.

Északi Schleswig 1866-ban porosz uralom alá került, de területi propagandát a dánok jóformán nem csináltak, csak a porosz elnyomás ellen tiltakoztak — de arról is ki tudott? A tartomány visszacsatolása iránti vágyuk oly halk volt, annyira csak szívükben élt, hogy Wilson 14 pontja beszél mindenféle elnyomott népségről, lengyelről, csehről, szerbről, románról, csak a Köller-politikát végigszenvedett dánokról nem emlékezik meg. A világháború alatt is szigorú semlegességet tanúsított Dánia s a német hadseregben szolgált dánok lojálisán teljesítették kötelességüket, harcoltak, nem dezertáltak s nem szerveztek cseh módra dán légiókat. S mikor 1918 október végén a francia kamara foglalkozni kezdett a lehető béke kérdésével, előtte volt mindenféle „elnyomott“ népség követelése, csak a dán nem, úgyhogy a kamara a párizsi dán követ útján izent a kopenhágai kormánynak, hogy terjessze elő irredenta követeléseit, mire a kormány a riksdag útján kijelentette, hogy „a dán nép a nemzetiségi elv és a mindkét hadviselő fél által elismert önrendelkezési elv alapján áll, de az észsachsenwigi kérdés megoldását oly módon kívánja, mely egyik oldallal való jó viszonyát sem érinti, mert csak így tekintené a visszacsatolt tartomány jövőjét biztosítottnak.“

Micsoda más ez az erkölcsi alap, mint amelyen Nagy-Románia létrejött.

Előttem van egy vastag könyv: az „Erdélyi románok küzdelme szabadságukért az európai közvélemény előtt.“¹ A könyv sokszáz oldalon keresztül beszéli el, hogy a Supplex libellus Valachorum óta

¹ G. Moroianu: Les luttes des Roumains Transylvains pour la liberté et l'opinion Européenne. (Paris, 1933, J. Gamber.)

a XVIII. században, 1848-ban és a hatvanas éveken keresztül, hogyan koldulta végig erdélyi és regáti románság Európa összes országát, memorandumban a császárhoz, Gladstonehoz, Disraelihez, Brycehoz, Björnsonhoz; hogyan szolgáltatták ki magukat Scotus Viatorral és Wickham Steeddel, hogyan gyűléseztek Oxfordban, Brüsszelben, Montpelüerben, a Sorbonne-on; milyen sajtóhadjáratokat szerveztek a memorandum-per alkalmával s készítették elő a talajt irredentizmusokhoz a királyságban; hányszor fogadta audiencián az erdélyi román agitátorokat Carol király, a monarchia szövetségese és mennyi hazaárulást követtek el a világháború alatt.

Kezembe veszek egy másik könyvet.

Mikor 1916 nyarán háborúba lépett Románia, a román kormány három erdélyi románt, Lucaciu Lászlót, a híres nagyfalusi pópát, Mocza Jánost és Stoica Vasiliét az Egyesült Államokba küldötte segítséget és részvétet kérni a román ügy számára. A három román elment és sajtóságos dologra bukkant Amerikában: az Osztrák-magyar monarchiának minden román és tót propaganda ellenére nagy volt a népszerűsége s éppen olyan arányú volt az ellenszenv Románia ellen.

„Mindjárt láttam,“ — írja könyvében Stoica — „hogy az amerikai sajtó nemcsak közönyös, hanem egyenesen ellenséges velünk szemben. A Hearst-lapok a legkedvezőtlenebbül írnak rólunk, a többi vagy hallgat, vagy mint valami civilizálatlan balkáni törzsről ír rólunk. Háborúnk jogosságát egy szóval sem említik s csak annyit tudnak, hogy tönkrementek.

Még nagyobb nehézséget okoz, hogy az Osztrák-magyar monarchia iránt a legszimpatikusabb a hangulat. A nemzetiségi probléma érthetetlen az amerikai előtt s a Habsburg birodalom fennmaradása axióma gyanánt van elfogadva ... A monarchiára mint áldozatra tekintenek, melyet a porosz brutalitás kényszerített a háborúba.“¹

Ez volt egy százesztendő s makacs propaganda eredménye.

Viszont mi történt a háború folyamán Párizsban?

A szorongatott antant 1916-ban szerződést kötött Romániával és a monarchia megtámadása esetére odaigért neki mindent, Erdélyt, Bukovinát, az egész Bánságot, Dobrudzsát.

Mi is szerettük volna, ha Románia teljesíti szerződéses kötelezettségét és a mi oldalunkon lép a háborúba: odaigértünk neki egy olyan területet, melynek megszerzése érdekében soha egy hangnyi irredenta propaganda nem emelkedett, mert a cári Oroszország ellen nem mert emelkedni: Besszarábiát. Aztán jött Oroszország bolsevizálása s a monarchia és Németország elnézésével Románia megszállta Besszarábiát: elkövetkezett a központi hatalmak összeomlása és a békekonferencia: a győztesek diktáltak és büntették a legyőzötteket, felosztották. Mi köteteket írtunk össze a békeelőkészítő bizottságban Magyarország jogairól, Erdély történetéről, gazdasági és földrajzi egységéről, térképeket és statisztikákat csináltunk: — mindegy volt, senki sem törődött vele, se a mi új, se a románok régi propagandájával: a konferencia tagjai százéves román propaganda és gondos magyar békeelőkészítés után azt se tudták, hol van Erdély, mi az a Bukovina, hegyet vagy folyót hívnak Kolozsvárnak és Temesvárnak,

¹ V. Stoica: In America pentru cauza românească.

de osztogatták bőkezűen az osztrák és magyar területeket, a legyőzöttek földjét győzelmükben társuknak, Romániának. És megkapta Románia nemcsak azt, amire valaha gondolni mert, amicrt évtizedek óta végigkoldulta Európát, az osztrák és magyar területeket, hanem a bolsevizmusba fulladt Oroszországtól, előző szövetségésétől elfoglalta Besszarábiát is, melynek birtokáért soha egy sor irredenta propagandát nem mert csinálni. Nem propaganda ült diadalt Párizs körül, hanem bosszúállás.

Hogy a Burgenlandra is hivatkozzam, az ezek után talán felesleges.

Nemrégiben egy értékes angol történeti könyv jelent meg.

A békekonferenciát megelőzően az angol kormány kiváló történet-tudósokkal és gazdasági szakértőkkel, Temperleyvel, Goochcsal, Websterrel, több mint száz kötet szakmunkát dolgoztatott ki a békekötéssel kapcsolatban felmerülhető kérdésekről. Prof. Webster a bécsi kongresszusról írt az új kongresszus tagjainak lehető okulása végett. A kötetet az angol külügyminisztérium engedélyével most átdolgozva kiadta:¹ „megbecsülhetetlen munka“, mint a „Times“ írta róla, melyből Lloyd George és Clemenceau és a többi tanulhatott volna. De a munka, mint most előszavában írja Webster, „nem sok benyomást keltett, hanem a papírkosárba vándorolt. Mikor Wilson elé került, kijelentette, hogy a bécsi kongresszusnak még szaga sem fog a párizsi béketárgyalások légkörébe keveredni.“

Ilyen a propaganda értéke azokon a konferenciákon, melyeken Európa térképét alakítják át.

DE MAGYAR REVÍZIÓS és román kisebbségi politika tulajdonképpen csak külső formáját adja annak a lényegnek, mely körül mindez forog, az erdélyi magyarság létezésének, fennmaradásának vagy pusztulásának: annak a magyarságnak, mely itt is, ott is próbálja hallatni szavát, de mindig foganat nélkül.

A román kisebbségi politikával szemben fórumaihoz fordul: a román parlamenthez és, mind ritkábban, a Népszövetséghez. Az eredménytelenségből mi levonjuk a következtetést: a népszövetségi védelem haszontalanságát. Nem vonjuk le a konzekvenciát azokból a szavakból, melyeket hozzánk intéznek erdélyi fajtáink. „Mi régen fájlaljuk“, írta három évvel ezelőtt Jakabffy Elemér, „hogy magyarországi testvéreink nem sokat törődnek velünk; egy-két komoly sajtótényező kivételével csak akkor olvashatunk a magunk életéről, ha annak eseményeit szenzációkká lehet duzzasztani. De problémáinkkal odaát nagyon kevesen foglalkoznak, az „urmánczynándorok“ megemlékezései pedig csak mérhetetlen károkat okoznak nekünk.“ S hogy ma, három év múlva, a helyzetet ugyanúgy ítélik meg, mutatja, hogy most, január utolsó napján panaszolta ugyanő egyik erdélyi lapban: „Vájjon gondoltak-e már arra, hogy mennyi fájó érzést kelt bennünk, hogy a magyar sajtónak nem egyszer átgondolatlan megnyilatkozásairt nekünk, az utódállamok magyarjainak mennyit kell szenvednünk, de bennünket a nemzet szíve arra sem érdemesít...“

¹ C. K. Webster: The Foreign Policy of Castlereagh.

s így tovább. S hogy még részletesebb bizonyítékot hozzunk ide, idézzük egy másik erdélyi lapból a következőket:

„Mi már nem egyszer tolmácsoltuk kérelmünket a budapesti sajtóhoz, hogy az utódállamok magyarságának ügyében tanúsítson tapintatot és gondosságot s ügyeljenek a kommentárookra, mert minden leírt szó visszahat reánk ...

Itt olyan nagy magyar érdekek forognak kockán, ami első sorban minket illet s aminek a visszahatását a magyarság egyeteme érzi Romániában. A magyar kisebbség vezetéi ugyan nem szűnnek meg hangsúlyozni, hogy mi semmi tekintetben nem lehetünk felelősek azért, ami a határon túl történik, arra semmi befolyásunk nincs, minket nem kérdeznek, mi a magyarországi politikáért tűszok nem lehetünk, a tény mégis az, hogy mégis felelőssé tesznek bennünket nem egyéneként, hanem általánosan és a magyarországi tünetek reakciója a kisebbségi atmoszféra romlásában mutatkozik meg.“¹

Egy konkrét példát is hoz fel a „Szabadság“, melyre felesleges, hogy mi kitérjünk.

Mi ennek, hogy a magyar közélet kisebbségi vezetői, sajtója így beszél és ír, az alapja? Vájjon most, az utolsó hónapokban figyelemmel kísérte-e valaki itt nálunk az erdélyi sajtó kijelentéseit és csak vázlatos képet is próbált-e alkotni az erdélyi magyarságnak saját helyzetéről vonatkozó felfogásáról?

Ha komolyan beszélünk: legyünk mindenk előtt tisztában azzal, hogy Erdély nem „megszállott terület“, hanem a román állam része s magyarsága román állampolgár s nem Budapesten teljesít katonai szolgálatot és fizet súlyos adót, hanem Clujon és Targu Muresen. „Leszegezzük mindenk előtt azt“, — írta most egy hete, január 30-i számában az erdélyi magyar párt hivatalos lapja, a kolozsvári „Keleti Újság“ — hogy a transylvániai magyar kisebbség nem a budapesti revíziós törekvések alapján, hanem az alba-juliai határozatok és a békeszerződések kisebbségi rendelkezéseire támaszkodva akar megélni“. (A ritkított betűkkel való hangsúlyozás nem tőlem, hanem a laptól ered.) Ezt jelenti Gyárfás Elemérnek az a kijelentése, hogy az erdélyi magyarság „tudatára ébredt öncélúságának“ és saját kezébe vette „sorsának irányítását és diktátumot csak közvetlen kapcsolatban álló vezérétől fogad el.“ Kereste és megtalálta az utat, — folytatja — hogy „jellegének megtartásával szervezett egységként bevonuljon a román közéletbe“, azért, hogy elkerülje „az államellenesség vádját“.² És most karácsony reggelén így irt a „Magyar Lapok“-ban: „Az önismeret útján megindulva kell kitűznünk a most következő esztendőben követendő útunkat, mert nem mások, hanem egyedül csak mi magunk vagyunk hivatottak, jogosultak és kötelesek a magunk céljait megjelölni, amint ugyancsak nem mások, hanem mi magunk öntestünkön fogjuk megszervezni az elhibázott célkitűzések káros következményeit.“³

Az erdélyi magyarság helyzetének szomorú összefoglalását találjuk a «Független Újság» „Romlás — Éledés“ című vezető cikkében:

¹ „Szabadság“ 1936 november 24-i vezércikke.

² „Magyar Kisebbség“, 1937. 2. szám, 57. l.

³ „Magyar Lapok“ vezércikke, 1936 december 25.

„Legbecsületesebb hitünk szerint, kisebbségi helyzetünk újabb romlásnak indult. Újból a külpolitikai fordulatok miatt, bár minden érdele és igazság feladata lenne, hogy sorsunk tisztára belpolitikai talajból nőjön ki a népszövetségi és kisebbség-kongresszusi viszonylatoktól eltekintve. Micsit kell a milánói beszéd vagy a római tanácskozások árjába nyomni ártatlan és érdektelen fejünket? Tehetünk mi ilyesmiről, van hozzájuk közünk, elháríthatjuk Őket? Micsit fizettetik meg számláit velünk? A numerus valachicus és a nemzeti kizárólagosság feszült légköre után most ránk nehezedik a „milánói és bécsi. légnyomás.

Ismerjük felelősségünket. Államhűség és tárgyilagosság int, hogy el ne vessük a sulykot. De állíthatjuk, hogy mióta széles lendületet vett a természetes és tiszteletreméltó antirevizionizmus, melyet négy év előtt szintén egy Mussolini-beszéd miatt indítottak el, azóta jelszó és módszer lett, hogy a külpolitikában fel-fellobbanó, de nem gyűjtogató revizionista megnyilatkozásokat a vérségi kapcsolat folytán érdekelt kisebbségekkel kell megéreztetni.

Addig, amíg Duna-hazafiak nem lehetünk, vagy Európa állampolgárai, mindaddig jól vezérel és megoltalmaz két hűségünk: az állampolgári és kisebbségi hűség, megvéd bennünket első sorban a határkérdés „igen. vagy „nem. alakjától. Bármelyikre kellene esküdni: hűtlenységbe és gyanúba esnénk, sőt egyetemes elítélésnek, talán megvetésnek lehetnénk martaléka. Még az ultima rációk esetében is tiszta helyzetet ír elő eskü, kötelesség, szükség. Komoly tényezők nem kérdeznek, nem is kérdezhetnek majd a külügy e főbenjáró dolgai felől. Aki a kisebbségi vallás, erkölcs, jog alapján áll — és mindannyian azokon állunk — csak a kisebbségi élet eszmekörében lélegezhet egészségesen, csak új állama, gazdanépe, új hivatása iránt köteles hűségéből szívhat oxigént.“

Nem rettenetesen tragikus szakadás egy magyar ember lelkében, aki ezt leírhatta! S ezt nehezítjük meg mi és tesszük tragikusabbá napról-napra.

E FOLYÓIRAT 1934 októberében a következőket írta:

„Ha habozva és bizalmatlanul is, marad, mint egyetlen járható út a közvetlen tárgyalás a kisebbségtartó államokkal, Romániával... Meg kell, hogy kíséreljük. „Igenis hajlandók vagyunk kiegyezésre, kompromisszumra., mondta Bethlen István, mikor Londonban az autonóm Erdély lehetőségéről beszélt; s ha hajlandók vagyunk Erdély autonómiája érdekében, hajlandók kell hogy legyünk annak priusza, az erdélyi magyarok érdekében is.“

Most a maga nagy súlyával és tekintélyével írta Bethlen István karácsonyi cikkében:

„Mit tegyünk?

Az első lépés csakis a román állam vezetőivel való közvetlen tárgyalás lehet. Végre meg kell értenie a legelvakultabb román sovínisztának is, hogy a báránytürelemnek is vannak határai és bármennyire nincs legcsekélyebb szándékunk sem, hogy belügyeibe avatkozzunk, de a Romániához való normális viszonyunk tisztán és kizárólag attól függ, hogy magyar fajtestvéreink milyen elbánásban részesülnek. Mindent el kell tehát követnünk, hogy megértéshez jussunk velük, mert célunk valóban nem Európa nyugtalanítása, hanem kizárólag csakis az erdélyi magyarság sorsának biztosítása.“

E „határozott lépést“ követelő felszólításnak sok visszhangja kelt Romániában és — kivéve az „Universul“-hoz hasonló sajtóorgánuk nyers visszautasítását — sajtó és politikusok lehetők találják és szimpátiával fogadták a közvetlen tárgyalások gondolatát. Egy feltevéle van mindeniknek: a revízió elejtése: „le kell csendesíteni a

magyar revíziós izgatást“, mondta Lapedatu, volt miniszter és a szenátus elnöke, „amely a romániai ellenrevíziós mozgalom ellenhatását kiváltotta.“ És ez így megy végig.

Hogy a felvetett eszme sorsa mi lesz, magyar és román közvélemény merre fog hajolni, azt nem tudom. Az erdélyi „Szabadság“ ezt írta: „Micsit várjunk arra az időre, míg egyfelől a revíziós, másfelől az antirevíziós szólamok maguktól kiciklik magukat? Ha mindkét oldalon mint sült galambra várunk a revíziós és antirevíziós hullámverések lecsendesedésére, ha ölbe tett kézzel szemléljük a szenvedélyek tombolását, eleve elősegítőivé válunk annak a pusztításnak, mely ezen áramlatok nyomába jön. Arra is gondolni kellene, hogy mennyi egzisztencia kallódik el közben, míg a két érdekelt nép egymásra fenekedik.“

Egy dolog kétségtelen: illúziók nem vezetnek megoldáshoz.

A mi célunk ez kell hogy legyen: amit cselekszünk, ne legyen az erdélyi magyarság államhűségének zavaró momentuma és teremtsük meg nemzeti és kulturális kisebbségi életük garanciáit, államközösségi és népközösségi lehetőségeiket.

SZÁSZ ZSOMBOR